

Molenverhalen

Maria Den Boer-Dorst

Maria Den Boer-Dorst (1924) is geboren op de Nieuwe Molen in Mijnsheerenland en groeide op in Puttershoek, op de poldermolen langs de boezemvliet.

Ik ben geboren op de Nieuwe Molen in Mijnsheerenland. Mijn vader, Willem Dorst, is

Maria Den Boer-Dorst (Foto Jesse in 't Veld) molenaar geworden toen zijn vader gestorven is. Het molenaarsvak is altijd van kind op kind gegaan. Mijn vader heeft op de Nieuwe Molen gezeten tot 1925, toen is hij molenaar geworden op de watermolen van Puttershoek. Zijn broer Jo is toen op de Nieuwe Molen gekomen. Een andere broer, Karel, heeft op de molen van Terbregge gezeten. Arie, ook een oom van me, heeft op de Oostmolen in Mijnsheerenland gewoond. Die is later naar Nieuw-Beijerland gegaan, naar een elektrische watermachine (*een gemaal, red.*). Toen is mijn broer Jan Willem op de Oostmolen gekomen. Er heeft ook nog verre familie in Strijen op een watermolen gezeten.

Elektrisch

In 1925 zijn we naar Puttershoek verhuisd. Voordat mijn vader op die molen kwam zat de

familie Goud erop, “de Goudjes” noemden we die. Die hebben ook nog gewoond aan de Maasdamsedijk, daar hadden ze een winkeltje. De molen heeft nog maar een paar maanden op de wind gemalen en toen is hij elektrisch geworden. Waar het scheprad zat hadden ze een pomp neergezet. Dat werd de machinekamer.

Molenverhalen is een project van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland. Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview en redactie: Marloes Wellenberg en Jesse in 't Veld

Met medewerking van Lisette Albers en Marion Loomans

© 2020 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

Molenverhalen

Mijn vader was daar wel blij mee. Volgens mij heeft hij weleens gezegd dat hij nou binnen kon blijven. Vroeger was hij altijd buiten 's nachts. Ook al was het zulk slecht weer, dan nog was hij buiten. Als het hard waaide kon de molen op hol staan. Tijdens het malen kwam er altijd kroos voor het scheprad. Dan moest dat kroos weer van dat scheprad af. Van het bestuur kwamen ze soms schouwen, maar het werd altijd goedgekeurd. Als het erg droog was, dan moest je water in de polder laten lopen. Dan vroegen de boeren. "Joh, het is zo droog, laat wat water in de polder lopen."

Door de machine is de molen helemaal gemoderniseerd van binnen. Na de verbouwing is alles groter geworden. Een mooie kamer, een prachtige keuken. Je had gewoon alles. Ja, niet zoals het tegenwoordig is, maar toch anders dan bij andere mensen. We kregen waterleiding en ook gelijk elektriciteit natuurlijk, voor het gemaal. We hadden altijd ontzettend koud water. 's Winters was dat minder, maar in de zomer was dat lekker. De meeste mensen hadden buiten een plee, maar wij hadden binnen een wc. Niet met een trekkoord hoor,

maar niet met een plank ook. Gewoon een echte, een pot, met zo'n deksel erop [lacht]. De molen stamde uit 1763. In de machinekamer zat een groot zwart marmeren bord tegen de muur met geschilderde gouden letters. Daar stond ook de eerste steen van de molen. Die is eruit gehakt aan de buitenkant en die hebben ze in de machinekamer gezet. Onze fietsen stonden daar ook allemaal in. Dat kon goed.

Interieur

We waren met vier kinderen thuis, dus met zes man. Maar dat ging goed hoor. Tegenwoordig moeten alle kinderen een slaapkamer hebben. Vader en moeder hadden een slaapkamer, mijn zus en ik hadden een kamer en mijn broers hadden allebei een kamer. Maar ja, het waren maar kleine kamertjes. Tegenwoordig moet het groot zijn. Je had natuurlijk drie zolders. Op de eerste zolder, daar sliepen wij. Op de helft natuurlijk, want de andere kant kon niet. Dan had je de rookzolder en dan had je de kapzolder. Beneden was een gootsteen met kastjes erboven en een kastje eronder. Boven stond er een tweepersonsledikant en een stoel om je kleren op te leggen.

Molenaar Andries Goud voor de molen, in 1907. (Collectie Historische Vereniging Puttershoek)

Beneden in de woonkamer was er nog een bedstee met een gordijntje ervoor. Vroeger zat er ook een krib in die bedstee, een plank met plek voor een baby.

Het gemaal

Het gemaal maakte natuurlijk wel leven, maar dat was je gewend. Als er iemand bij ons sliep, een vriendin of een vriendje van mijn broer; ja, die sliepen de eerste nacht niet. Maar wij woonden vlakbij de tramlijn en toen de tram voor het eerst over de brug bij ons ging sliepen wij de eerste nacht ook niet. Maar ja, dat is een paar nachten en dan hoor je het niet meer. Zo is dat met die machine ook. Natuurlijk, dan zeiden ze “goh, wat een leven”. Wij hoorden dat niet meer. Als je in de kamer zat of in de keuken, dan zag je die machine niet draaien. Die stond apart natuurlijk.

Het elektrisch gemaal had een groot wiel en klein wiel. Het gemaal was afgezet met groen ijzer. Als het niet regende en het gemaal niet aan hoefde, dan werden er lakens gelegd op dat ijzer, als een soort van droogrek. Als het hard regende en mijn vader was niet thuis omdat hij aan het werk was, dan deed moeder het gemaal op gang gooien. Dat mocht eigenlijk niet, maar ja, dat deed ze wel. Als het nodig was werd er gemalen, of het nou zondag was of niet. Of ze vroeger ook hielp bij het bedienen van de molen weet ik niet. Je moest die zeilen boven vandaan losmaken en ophangen... Ik denk niet dat ze dat gedaan heeft.

We hadden zelf ook een transformator, om stroom op te laden. Dikwijls sloeg de bliksem in bij ons in de machinekamer, dan moesten er weer nieuwe stopcontacten in. Voor het normale onderhoud aan de molen kwam molenmaker Dirkse uit Mijnsheerenland. Als er iets getimmerd moest worden deed hij het.

Spelen

De molen stond een klein eindje van het dorp af, een kwartiertje lopen. We gingen gewoon lopend boodschappen halen. Als er 's winters ijs lag, dan ging ik met de schaatsen naar school. Meehelpen met het huishouden deden we niet erg veel. We mochten spelen. Dan zei moeder “je hoeft niet mee te werken hoor. Ik heb hard genoeg moeten werken als kind, jullie hoeven niet te werken.” We hielpen weleens een beetje, maar meestal niet, dan gingen we bijvoorbeeld touwtjespringen, haasje over spelen, of knikkeren. En ‘wegkruipertje’, als het een beetje donker was. Dan was je met een vriendin en vrienden die vlakbij woonden. Je verstopte je en dan moest die ander je zoeken. Je vriendinnen en je vriendjes nam je mee. Daar ging je ook naartoe. De vader van een vriendin was directeur op de suikerfabriek. Zij kwam graag bij ons, wij aten zo lekker vond ze. Vlees of spek, of uien. Zij kreeg thuis wel chocola, dat kregen wij niet. Af en toe een chocolaatje, maar geen reep zoals bij haar.

Trambrug

Je kon het makkelijkste bij de molen komen over de trambrug. Dat mocht niet, maar dat gebeurde wel [lacht]. Het is weleens gebeurd dat ik 's avonds weggeweest was. Toen stonden er twee polities bij de brug op de dijk. Dus ik tegen die agent “ja, moet je luisteren, ik moet naar huis toe”. Toen zei hij: “nou, dan ga je toch over de brug”. Het was gevaarlijk want de tram ging eroverheen. Dus als er dan iemand op de brug was... Dat was verboden natuurlijk. Het was ook gevaarlijk, maar voor ons niet [lacht]. Het gebeurde wel dat we voor de tram liepen en de tram moest stoppen voor ons. Maar je liep er niet harder om hoor [lacht]. Je kende de machinist zo goed. Die toeterde altijd als we langskwamen. Het ging toen allemaal gemoedelijker.

Een tram van de RTM passeert de molen. (Collectie Dordrechts Museum CC BY SA 4.0)

De trambrug was dikwijls open, want de schepen gingen erlangs. Hannes de Heer was de brugwachter, maar mijn vader deed dat ook wel als hij er niet was. Mijn moeder heeft dat ook nog wel gedaan. Ja, het mocht niet, maar de polder keek er ook niet naar. Toen de eerste tram over de brug ging waren de mensen bang dat de koeien op hol zouden slaan en geen melk zouden geven. Of dat de kippetjes geen eieren meer zouden leggen. Maar bij ons was niemand er bang van en wij hadden geen schrikkippen. Mijn moeder was banger van auto's. Boudewijn Spaan, de grutter, had de eerste auto in het dorp, Nou, wat was ze bang. Dat we eronder zouden lopen, dat er wat zou gebeuren.

Schape, kippen en varkens

Mijn vader hield schape. Ik weet niet precies hoeveel, misschien wel een stuk of twintig. Mijn moeder gaf de dieren wel eten, maar heeft nooit hokken schoongemaakt. Toen ik getrouwd ben kreeg ik een wollen deken, een echte schapendeken. Daar slaap ik nog onder. Alleen als het erg koud is, want anders is het veel te warm.

We hadden een heel koppeltje kippen. Die liepen los, maar die gaf mijn moeder tussen de middag wel eten. We hadden ook varkens, daar gingen de aardappelschillen altijd naar toe. Als er een varken geslacht moest worden kwam er een slager langs. Den Otter heette hij, die kwam dat dan thuis doen. De kippen werden wel zelf gedaan. Moeder heeft nooit een kip geslacht, dat deed vader. Een schaap hebben ze wel een paar keer geslacht.

We hadden ook een hond, maar dat was voor de leuk. En een poes natuurlijk, twee hadden we er. Die mochten overdag binnen en 's avonds werden ze buiten gezet. Muizen en ratten waren er ook, maar die zijn er nou ook. [lacht]

Vlakbij de koeien

Bij de Nieuwe Molen, de molen waar ik geboren ben en waar later mijn oom Jo op kwam, hadden we een zomerhuis erbij, dat noemden ze "de keet". 's Zomers zat je overdag in de keet, maar 's nachts sliep je op de molen. Daar was een kleine bedstee.

Molenverhalen

's Winters stonden er een paar koeien op een stal, vlakbij de keet. Als je daar eens overdag zat te eten, dan hoorde je de koeien loeien of je hoorde ze plassen. Het zomerhuis zat gewoon tegen de stal aan. Op de Oostmolen was ook zo'n zomerhuis. Dat was vroeger veel kleiner, maar later hebben ze het groter gemaakt.

'Willem van de molen'

Vader was een sterke man. Ik weet niet dat hij ooit ziek geweest is. Ze hadden het altijd over Willem Dorst van de molen. Het is altijd "van de molen" gebleven. Het was zijn werk. Het is niet zoals tegenwoordig. Als je tegenwoordig gewoon met je handen werkt ben je niks. Je moet een boordje aan. Dat was vroeger niet. Het is heel anders tegenwoordig, je moet overal papieren voor hebben, zelfs als je molenaar wil zijn. Als hij overdag niet hoefde te malen, dan zat hij 'in de weg'. Hij moest dan grindwegen bijhouden in de polder, want vroeger had je allemaal grindwegen. Naast het malen viste mijn vader ook in de polder. Met een zeeg, of gewoon met fuiken. Paling, brasem en witvis. Als hij een hoop vis had, dan ging hij ermee naar Dordt, om te verkopen. Mijn vader had twee bootjes. Eerst was er eentje, maar toen was mijn broer helder en die heeft er nog één gemaakt. Eéntje gebruikten we als een pont. Als je over moest, kon je dat bootje zo trekken. En een bootje om mee te vissen in de sloten.

De eieren van de kippen gingen vrijdags altijd naar Puttershoek, naar de eierveiling, in zo'n grote kist. Er werden er ook wel een paar in het dorp verkocht, maar niet veel. Soms verkocht mijn vader ze ook wel in Dordt, daar was ook een veiling. Hij werkte ook nog bij Kees van de Griend. Die woonde boven de Groeneweg vroeger en die had schapen. Naast de molen hadden we een moestuin, maar vroeger hadden alle mensen eigenlijk een tuintje. We hadden geen land, maar je had wel zelf je eigen groenten en je eigen aardappels. Krootjes, peertjes, appeltjes.

Willem Dorst (Collectie Historische Vereniging Puttershoek)

Dan ging je boontjes plukken of aardappels uit de grond halen. Er was wel een groenteboer midden in het dorp. Twee zelfs, geloof ik. Maar ja, daar kwamen wij nooit. De bakker en alles kwam wel aan de deur. Er was ook wel contact met andere molenaars in de buurt. We gingen weleens *kortavonden* bij Jan Leeuwenburgh op de korenmolen. Dat is een soort van gezellig koffiedrinken.

Koningskind

Mijn moeder was van boerenafkomst. Maria Nieuwschepen. Die naam moet uit Frankrijk vandaan gekomen zijn. Moeder zei altijd "het interesseert me niets waar ik van afkomstig ben; of ik nou een koningskind ben of niet, daar schiet ik niks mee op". Haar vader was boer aan de Westdijk, vlakbij de Nieuwe Molen. Bij moeder hadden ze het goed thuis. Niet zo'n grote boer als de boeren van tegenwoordig, maar ze hadden vijf of zes koeien.

Molenverhalen

Herfsttij en lentetij

Het loon werd twee keer in het jaar uitbetaald. Lentetij en herfsttij, zo heette dat. Dan kreeg hij een hoop geld natuurlijk. Het zal niet zoveel zijn geweest als tegenwoordig, maar dan werden we alle vier in het nieuw geduwd. We gingen met moeder naar Dordt en dan kreeg je een nieuwe jas, als je uit je oude was gegroeid. Als je vroeger naar Dordt ging of je deed boodschappen in het dorp, dan kon je het ook laten opschrijven als je geen centen had. Dan kon je het later betalen.

Langs het water

Aan de overkant van de boezemvliet ligt de dijk. Vroeger stonden er alleen huizen onderdijks, op de Erven. (*Straatnaam, red.*) Anders zouden ze geen wind genoeg hebben om te malen. Aan de kant van de vliet zat een deur in de molen. Daar zat ook een 'stap' (*een boenstoep, red.*) boven het water, daar lag de boot aan. Daarop deden we 's ochtends de was spoelen. Het water was toen veel schoner dan tegenwoordig. De tweede keer spoelen deden we dan met leidingwater. Dat kostte geld, dus daar waren we zuinig mee.

De molen als elektrisch gemaal. (Collectie De Hollandsche Molen)

Dat ging bij het slachten ook zo. Als mijn vader een kip geslacht had, werd eerst het vuil helemaal uitgespoeld en schoongemaakt in de vliet en dan pas onder de kraan. Op de stap deed je in de zomer pootjebaden. 's Zomers als het warm was, werd een oud hemd aangetrokken en een oude broek en zaten we in het water, tegen de stap aan. Zwemmen kon je niet. Geen één molenaar kon zwemmen [lacht]. Wij konden ook niet zwemmen, maar we zaten altijd in het water. Er is nooit iemand verdronken, tenminste waar ik van weet. Ook geen kinderen. Toen mijn broertje klein was zat hij ook in het water te spelen.

Rouwen en trouwen

Als iemand aan het rouwen was werden de wieken anders gezet en ook bij trouwen. Daar zat wel verschil in. Trouwen was misschien gewoon op de dag zelf, maar voor rouw stonden ze langer. Een paar weken geloof ik.

Brand

We hebben weleens een schoorsteenbrand gehad. We zaten toen gewoon koffie te drinken of te eten, dat weet ik niet zo goed meer. We hadden niks gemerkt. Toen kwamen ze vanuit Puttershoek om de brand te blussen. "De schoorsteen brandt!" riepen ze. En wij zaten lekker te eten [lacht]. Later stond er altijd een emmer zout boven, bij het gat van de schoorsteen. Dan kon je er zout opgooien en doofde het. Bij het begin van een brand natuurlijk, bij een grote brand zou dat natuurlijk niet meer helpen. Maar sinds het zout er stond gebeurde het niet meer natuurlijk [lacht]. Ik heb ook weleens gehoord dat aardappelschillen helpen, maar of dat waar is...

Dokter Hers

De huisarts bij ons in het dorp was dokter Hers. Die kwam ook weleens aan. Een goede dokter was het, maar als iemand erg ziek was dan wist hij niet wat hij moest doen. Dan liep hij door het land heen te baggeren. Dan kwam hij bij de molen, bij mijn moeder, met zulke vuile

schoenen. Dan zei ze: “O, daar komt dokter Hers weer.” Hij zei niks, ging naar de kamer en ging dan zitten in de clubfauteuil. Dan zei hij niks tegen mijn moeder en dan ging hij daar een half uur of een uur zitten. Dan ging hij weer naar huis, zonder “dag” te zeggen. Hij wist niet wat hij met die erge zieken moest doen.

Oorlog

We hebben zelf in de oorlog altijd genoeg te eten gehad. De boeren hadden mijn vader nodig en mijn vader had de boeren nodig. Op onze kapzolder lag tarwe, de boeren hadden de zolder helemaal vol gegooid. En aardappels gaven we ook weleens, als we nog genoeg hadden. Er werd geen geld gevraagd.

In de oorlog heeft de polder in het water gestaan (*Inundatie op bevel van de Duitsers in februari 1944, red.*). De varkenshokken van mijn vader stonden toen ook in het water. De varkens hebben toen in de machinekamer, achter de motor, gelegen. We hebben ook een onderduiker gehad, een Joodse man uit Rotterdam, meneer Zwart. Voor de oorlog kwam hij al als hengelaar. Hij kwam altijd vissen en bij mijn broer op bezoek.

Op het einde van de oorlog kwam er een Duitse soldaat om de trambrug op te blazen. Die Duitser wist dat er een kelder was in de molen en ging erin. Daar zat de onderduiker. De Duitser en de Hollander gaven elkaar een hand en er is nooit verder iets van gekomen. Die dachten van “nou, ik geloof het wel”. Dat was mooi. [lacht]

Meneer Zwart heeft de molen ook eens geschilderd. Mijn zoon Leen heeft dat schilderij nu. Leen zei altijd tegen mijn moeder; “hé opoe, als u er niet meer bent, krijg ik dan dit schilderij?”. “Ja hoor”, zei ze, “jij krijgt dat schilderij”. Toen zei mijn zus “moeder, u hebt dat schilderij beloofd aan Leen; schrijf vast achterop dat het voor hem is, want anders komt er hooggaande ruzie als er wat gebeurt met u.” Zo is het gegaan, maar er is toch een beetje ruzie gekomen, omdat mijn schoonzus het schilderij ook wel had willen hebben. Zij woonde op de Oostmolen, in Mijsheerenland.

Liever in de molen

De molen werd in 1959 afgebroken. Toen hebben we eerst een poosje in een noodwoning naast de molen gewoond en toen is het huis gekomen dat er nu nog staat.

De afbraak van de molen in 1959. Links staat een tijdelijke woning. (Particuliere collectie)

Mijn vader is in 1964 met pensioen gegaan en is er tot zijn overlijden blijven wonen. Mijn moeder vond het erg. Zij woonde liever in de molen dan in het mooie nieuwe huis.

Trouwen

Toen ik pas met mijn man ging, zei hij, vanwege de molen, altijd "ik heb een vrouw, die is van hoge afkomst en wij zitten in de pit" [lacht]. Zijn familie woonde in een oud huisje in de Pit, op 's-Gravendeel. Het was een klein winkeltje. Ze zijn begonnen met een juk met twee manden. Hij heeft nog met een paard en wagen gereden. Later hebben ze zo'n wagentje van de oorlog gekocht, een militair voertuig dat ze om hadden laten bouwen.

Voor ons was het maar gewoon

Als ik later weleens uitging, met een vereniging of zo, dan gingen we weleens naar molens kijken. Ik ging dan wel mee, maar het interesseerde me eigenlijk niet. Je wist het zo goed. Als we dan ergens waren en iemand vertelde wat over die molen, dan zei ik "oh, dat noemden wij zo." Iemand zei een keer tegen me: "mevrouw, u hebt meer verstand van molens dan ik". Die had alleen van horen zeggen hoe het was. Voor ons was het maar gewoon [lacht].